

REFERENCES

1. Zhaldak, M.I. (2011). Systema pidhotovky vchytelia do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v navchalnomu protsesi [The system of teacher training for the use of information and communication technologies in the educational process]. *Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanov. Series 2: Computer-oriented learning systems*. No. 11. pp. 3–15. [in Ukrainian].
2. Nyshchak, I.D. (2015). Dydaktychni mozhyvosti informatsiinykh tekhnolohii navchannia u protsesi inzhenerno-hrafichnoi pidhotovky studentiv [Didactic possibilities of information technologies of education in the process of engineering and graphic training of students]. *Herald of Cherkasy University. Series: Pedagogical sciences*. No. 26 (359). pp. 11–17. [in Ukrainian].
3. Nyshchak, I.D., Pavlovskiy, Yu.V., Matvisiv, Ya.Ia. & Ulych, A.I. (2022). Rol ta znachennia kompiuternoi hrafiky u protsesi profesiinoho stanovlennia maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia [The role and importance of computer graphics in the process of professional development of future teachers of labor education]. *Proceedings. Series: Pedagogical sciences: coll. of science articles*. Kyiv. Vol. 153. pp. 105–113. [in Ukrainian].
4. Nyshchak, I.D. & Yurkiv, M.P. (2023). Dydaktychni pryntsyipy vidboru u rozrobky tsyfrovyykh osvitnykh resursiv [Didactic principles of selection and development

of digital educational resources]. *Actual problems of modern pedagogical science and scientific-pedagogical research in the context of integration into the European educational space: collection. of science works*. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Vinnytsia. Vol. 18. pp. 76–79. [in Ukrainian].

5. Zhuk, Yu.O., Sokoliuk, O.M., Dementiievsk, N.P. & Pinchuk, O.P. (2012). Orhanizatsiia navchalnoi diialnosti u kompiuterno-orientovanomu navchalnomu seredovyshchi [Organization of educational activities in a computer-oriented educational environment]. Kyiv, 128 p. [in Ukrainian].

6. Ramskyi, Yu.S. (2013). Formuvannia informatsiinoi kultury maibutnikh vchyteliv matematyky [Formation of information culture of future teachers of mathematics]. Kyiv, 366 p. [in Ukrainian].

7. Bykov, V.Iu., Burov, O.Iu., Hurzhii, A.M. et al. (2019). Teoretyko-metodolohichni zasady informatyzatsii osvity ta praktychna realizatsiia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v osvitnii sferi Ukrainy [Theoretical and methodological principles of informatization of education and practical implementation of information and communication technologies in the educational sphere of Ukraine]. Kyiv, 214 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.03.2024

УДК 378.015.31:502/504

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.299488>

Давид Кузьмич, аспірант кафедри технологічної та професійної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК БЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА МАЙБУТНЬОГО

У статті розкриваються не лише теоретичні засади формування екологічної культури особистості, а й здійснюється аналіз різних аспектів цього процесу, враховуючи результати наукових досліджень провідних українських і зарубіжних учених. Розглянуто та схарактеризовано ключові напрями впливу екології на сучасне суспільство, зокрема: захист довкілля, розвиток економіки, енергетика, законодавство і політика, охорона здоров'я, формування громадянської свідомості та культури, а також виховання екологічної культури молодого покоління у закладах освіти. Результати проаналізованих досліджень дозволяють розкрити глибинне значення екологічної культури особистості як важливого чинника забезпечення сталого розвитку суспільства та дбайливого ставлення до природи.

На основі проведеного опитування підтверджена важливість екологічної освіти як ефективного інструмента формування екологічної культури студентської молоді та їхнього свідомого ставлення до захисту довкілля.

Ключові слова: екологія; довкілля; екологічна освіта; екологічна культура; формування екологічної культури; студентська молодь; заклад вищої освіти.

Літ. 14.

Davyd Kuzmych, Postgraduate Student of the Technological and Vocational Education Department of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

ENVIRONMENTAL CULTURE OF YOUNG PEOPLE AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE SAFE DEVELOPMENT OF THE SOCIETY OF THE FUTURE

The article reveals not only the theoretical foundations of the formation of ecological culture of the individual but also analyses various aspects of this process, taking into account the results of scientific research by leading Ukrainian and foreign scholars. The process of forming an environmental culture among students is seen as a complex process of understanding, acceptance and implementation of values related to nature protection and maintaining a harmonious

relationship with it. The author considers and characterises the key areas of environmental impact on modern society, in particular: environmental protection, economic development, energy, legislation and policy, healthcare, formation of civic consciousness and culture, and education of the younger generation's environmental culture in educational institutions. This makes it possible to understand the importance of environmental culture as an important factor for ensuring the sustainable development of society and a careful attitude toward nature. The article defines environmental culture as a broader concept that includes knowledge, ethical principles, consumer behaviour, social responsibility and practical skills in nature protection. The article also emphasises the importance of environmental education as a tool for the formation of environmental culture and a conscious attitude to the environment.

The results of the analysed studies reveal the profound significance of the ecological culture of the individual as an important factor in ensuring the sustainable development of society and a careful attitude to nature. The survey confirms the importance of environmental education as an effective tool for shaping the environmental culture of students and their conscious attitude to environmental protection.

Keywords: *ecology; environment; environmental education; environmental culture; formation of environmental culture; student youth; higher education institution.*

Постановка проблеми. Сьогодні людство стикається з великою кількістю проблем, які залишаються ірраціональними для науковців і їхнього зв'язку з антропогенною діяльністю. Саме тому виникла нагальна потреба екстрених змін у повсякденному житті жителів планети Земля, адже за умов продовження людської діяльності, шкідливої для майбутнього, це може призвести до непередбачуваних катастрофічних наслідків. Тому нині вкрай важливим постає екологічний підхід до життя, що передбачає кардинальну трансформацію способу мислення та діяльності людини з метою збереження комфортного й безпечного довкілля.

Низка відомих зарубіжних і вітчизняних учених (Г. Рогалл (*H. Rogall*) [13], Е. Голдсміт (*E. Goldsmith*) [10], Б. Уорд (*B. Ward*) [14], Л. Курняк [3], М. Хилько [6], Л. Юрченко [8], Г. Бачинський [5], Л. Купінець [2] та ін.) вважають екологічний підхід до життя та трудової діяльності не лише необхідним, а й ключовим чинником розвитку сучасного суспільства

Тема руйнівних змін в екологічній системі планети стала важливою у другій половині ХХ ст., коли науковці та громадськість почали звертати увагу на негативні впливи господарської діяльності людини на природне середовище. Початково ці обговорення стали активнішими в контексті промислової революції, коли зростання виробництва та використання нових технологій призвело до значного забруднення повітря, води та ґрунту, а також поступової втрати біорозмаїття. Упродовж наступних десятиліть розмір і масштаби цих проблем безперервно зростали, що викликало серйозну стурбованість громадськості та наростаючий науковий і політичний інтерес до проблем екології. Таким чином, тема зміни екології планети стала актуальною та продовжує залишатися однією з глобальних проблем у сучасному світі.

Система вищої освіти відіграє важливу роль у формуванні екологічної культури студентської молоді. ЗВО є тим середовищем, де продов-

жується, а подекуди й розпочинається процес впливу на свідомість і світогляд студентів через включення екологічно орієнтованих проблем у навчальні плани та програми. Шляхом впровадження цих змін, студенти можуть засвоїти знання про важливість збереження довкілля, вивчити причини та наслідки екологічних проблем, а також навчитися приймати відповідальні рішення щодо їхнього розв'язання. Такий підхід створює підґрунтя для розвитку екологічної свідомості та відповідальності у майбутньому, що є критичним для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Проте сьогодні зміст екологічної освіти в закладах вищої освіти за своєю суттю та реалізацією, на жаль, не відповідає сучасним екологічним вимогам і потребам. Таким чином, одним із головних завдань закладу вищої освіти має стати виховання у студентської молоді екологічної культури.

Отже, **метою дослідження** стало формулювання ключових аспектів, де екологія є визначальною з погляду функціонування сучасного суспільства, а також систематизація напрямів формування екологічної культури студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Для розвитку сучасний світ активно використовує науку та технології. Зростаюча економіка з метою максимізації прибутку і водночас із недооцінкою, а подекуди й ігноруванням впливу на природу, призвели до серйозних екологічних наслідків для довкілля. Ще в 1967 р. Е. Дж. Мішан (*E. J. Mishan*) попередив “про високу вартість економічного розвитку та катастрофу цього розвитку в майбутньому” [12, 34]. Пізніше, у червні 1972 р., на конференції ООН з проблем довкілля у Швеції була прийнята Стокгольмська декларація [1], в основу якої було покладено ідеї та пропозиції з наукових праць: “Програма для виживання” Е. Голдсміта (*E. Goldsmith*) і Р. Аллена (*R. Allen*) [10], “Лише одна Земля: догляд і обслуговування Маленької Планети” Б. Уорда

(*B. Ward*) [14] та “Межі зростання” Д. Мідоуз (*D. Meadows*) і Ю. Рандерса (*J. Randers*) [11]. Дослідники закликали людство зберігати і захищати природу, створювати та розвивати “екологічно дружню економіку”, наголошуючи на негайній потребі в формуванні екологічної культури як основного чинника для сталого розвитку.

Не викликає заперечень, що екологія є визначальною з погляду різних аспектів функціонування сучасного суспільства, зокрема таких, як:

1. *Захист довкілля*. Екологія визначає ключові напрями розв’язання проблем забруднення навколишнього середовища, втрат біорозмаїття та зміни клімату. Наукові дослідження у цій сфері сприяють розробленню стратегій та технологій, спрямованих на збереження природи і запобігання екологічним катаклізмам. Екологія важлива для створення сталої екологічної системи і забезпечення збереження довкілля для прийдешніх поколінь.

2. *Економіка*. Сьогодні екологічна економіка стає провідною, а раціональне використання природних ресурсів і збереження екосистем закладають підґрунтя сталого розвитку. Екологія сприяє розробленню ефективних й екологічно безпечних технологій, що впливають на ринок і споживчу поведінку.

Цією важливою проблемою ґрунтовно займається професор Берлінського університету економіки та права Г. Рогалл (*H. Rogall*), активно досліджуючи різні аспекти екологічної економіки. Так, зокрема, у монографії “Основи сталої економіки: економіка кінця XXI століття” ним висловлені оригінальні ідеї та погляди на стійкий економічний розвиток із наголосом на важливість реалізації екологічних і природоохоронних заходів. Дослідник наводить десять суджень про стійку економіку, наголошуючи, що “основним завданням сьогодення є досягнення економічних, екологічних і соціокультурних норм у межах витривалості природи та дотримання принципу внутрішньої справедливості, а навколишнє середовище є одним із важливих чинників стійкого економічного розвитку” [13, 126].

3. *Енергетика*. Перехід до відновлювальних джерел енергії, використання ефективних технологій та зменшення споживання різних видів енергії мають прямий зв’язок із екологією. Зменшення використання вугілля, нафти й інших забруднювальних джерел енергії сприяє зниженню викидів і збереженню довкілля.

4. *Законодавство та політика*. Уряди різних країн світу приймають закони, спрямовані на захист довкілля. Екологічні організації відіграють важливу роль у впровадженні та моніторингу природоохоронних ініціатив, які сприяють поліпшенню стану довкілля.

5. *Здоров’я людини*. Вивчення впливу забруднення на здоров’я людини – надзвичайно важливе завдання. Екологічна медицина досліджує зв’язок між екологічними факторами та поширенням хворіб. Забруднення повітря, води та ґрунту може призвести до серйозних проблем зі здоров’ям, тому вивчення цих аспектів екології є важливими для попередження негативного впливу на людей.

6. *Громадськість та культура*. Споживачі стають все більш свідомими у царині екологічних проблем, що призводить до збільшення попиту на товари та послуги з мінімальним негативним впливом на довкілля. Культура, мистецтво та література відображають ці екологічні проблеми і сприяють формуванню свідомого ставлення до довкілля.

7. *Освіта*. У суспільстві зростає усвідомлення важливості екологічної освіти. Освітні інституції і заклади розробляють програми та курси, що сприяють формуванню у молоді екологічної культури та свідомого ставлення до довкілля. Екологія стає важливою складовою змісту освітньо-професійних програм, що сприяє підвищенню рівня екологічної культури студентської молоді.

Наведені вище аспекти функціонування сучасного суспільства яскраво демонструють, що екологія визнається не лише актуальною, а й невід’ємною складовою сучасного світу, вона має надзвичайно важливе значення для різних сфер життєдіяльності суспільства. Крім того, вона є визначальною у питаннях забезпечення сталого розвитку, охорони довкілля та збереження природних ресурсів. Важливо підкреслити, що ця наука впливає на майбутність планети Земля та благополуччя прийдешніх поколінь, тому є ключовою для розв’язання глобальних екологічних проблем.

Практика показує, що формування екологічної культури студентської молоді є процесом, який потребує осмислення та прийняття особистістю цінностей, пов’язаних із охороною природи і встановленням стійкого гармонійного взаємозв’язку з нею. Екологічна культура охоплює не лише засвоєння студентами системи знань про екологічні закони, принципи та положення, а й дотримання певного способу життєдіяльності, етичних норм і моральних цінностей.

Екологічна освіта виступає стартовим майданчиком й основою для формування екологічної культури особистості. Процес формування екологічної культури студентської молоді містить такі аспекти:

1. *Усвідомлення важливості екології* – усвідомлення зацікавленості у збереженні

природи та розвитку екосистем із метою збереження життя на Землі, оскільки шкідливі практики мають негативний вплив на довкілля і можуть мати непередбачувані та тривалі наслідки.

2. *Етичні принципи* – осмислення й усвідомлення значущості етичних принципів, пов'язаних із повагою до природи та збереженням біорозмаїття, відчуття відповідальності за власні вчинки, дії та рішення, які можуть мати вплив на навколишнє середовище.

3. *Потреби та споживча поведінка* – культивування стійких споживчих практик, що впливають із розуміння важливості ефективного використання природних ресурсів і дотримання принципів розумного споживання.

4. *Загальна соціальна відповідальність* – усвідомлення, що охорона природи є загальним завданням та обов'язком як окремої особи, так і всього суспільства. Це передбачає готовність брати активну участь у спільних ініціативах і заходах, спрямованих на збереження довкілля.

5. *Практичні дії та навички* – розвиток практичних здібностей та навичок для виконання дій, спрямованих на охорону природи. Це може бути досягнуто через участь в екологічних проєктах і заходах із раціонального використання природних ресурсів.

Отже, формування екологічної культури студентської молоді – це процес, що включає комплексний підхід і враховує знання, етичні цінності, постійні споживчі звички, почуття відповідальності й активну участь у збереженні природи для майбутніх поколінь і забезпеченні сталого розвитку суспільства.

У зв'язку з цим постає необхідність формування нової культури людини, у способі життя та поведінці якої нове ставлення до довкілля є невід'ємною рисою, життєвою потребою. Життя людини та його збереження, відтворення життя біологічного та соціального, життя культури, життя біосфери і суспільства є критеріями екологічності. У цьому контексті видається актуальним аналіз змісту екологічної культури, що конкретизує загальнолюдські цінності щодо сприйняття природи та культури як певної екзистенціальної єдності. Також важливим є вивчення екологічної культури на соціологічному рівні для виявлення якісних характеристик і кількісних параметрів різних її елементів та їх взаємозв'язку. Тому особливо перспективними вважаємо дослідження, проведені нами серед студентської молоді, оскільки воно дало змогу спрогнозувати розвиток екологічної культури як студентства, так і суспільства в найближчому майбутньому.

Мета нашого дослідження полягала у вивченні розуміння екологічної культури студентами

факультету фізики, математики, економіки та інноваційних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Анкетування проводилося серед студентів 1–3 курсів (бакалаври) та 1 курсу (магістри) спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Загалом в опитуванні взяло участь 126 осіб, з яких дівчат – 38, юнаків – 88. Розроблена нами анкета містила 24 запитань.

Як показало опитування, більшість студентів не мають точного уявлення про те, що вивчає екологія як наука, і не можуть правильно пояснити зміст поняття “екологічна культура людини”. Так, зокрема, на перше запитання абсолютно правильну відповідь дали лише 31,2 % респондентів, 62 % – дали відповідь, близьку за змістом, решта – обмежилася загальними декларативними визначеннями. На запитання “Що таке екологічна культура?” правильну відповідь надали 21,5 % студентів, решта – зробили помилковий вибір на користь відповідей із проблем загальної екології. Таким чином, з'ясовано, що студентам доволі важко обґрунтувати специфіку певного напрямку знань, пов'язаного з екологічною культурою людини.

Щодо характеристики екологічної ситуації у Львові, Дрогобичі та Львівській області загалом, абсолютна більшість опитуваних (84,7 %) визначили її як незадовільну, а основними причинами називали такі: забрудненість повітря (44,5 %) і води (34,3 %) через викиди продуктів переробки підприємств, які не мають якісних систем очищення та фільтрації; загазованість повітря (36,5 %), пил (4,6 %) і шум (5,5 %) від великої кількості автотранспорту; проблеми з утилізацією сміття (54,3 %), брудом на автошляхах (15,7 %), а також використання у зимовий період солі та хімічних реагентів (6,8 %), більша частина яких потрапляє у відкриті водойми; недостатня кількість паркових зон і зелених насаджень (14,7 %) тощо.

Джерелами, котрі допомагають студентам у оцінці екологічного стану довкілля, у порядку зменшення частоти їх згадування, зазначалися такі: особистий досвід в екологічних проєктах (24,5 %), соціальні мережі (20,4 %), телебачення (19,1 %), сайти екологічних організацій (15,6 %), друковані видання (6,4 %), FM-радіо (5,2 %) та ін.

Досліджуючи залежність самопочуття населення від поганої екологічної ситуації, 50,8 % респондентів відповіли, що, найімовірніше, наслідки впливають негативно, 34,5 % зазначили, що цей вплив є доволі сильним, але не визначальним, на думку 10,8 % – вплив відсутній, а 5,4 % – не змогли відповісти. Для позитивного розв'язання екологічної ситуації студенти найчас-

тіше пропонували такі заходи: встановлення сучасних ефективних очисних і фільтрувальних систем на підприємствах (12,5 %), або навіть виносення їх за межі населених пунктів (3,4 %); озеленення міст і містечок (10,9 %); тотальний перехід на електромобілі (18,3 %); зменшення кількості автотранспорту або введення обмежень щодо їх експлуатації (6,2 %); якісне прибирання (8,5 %), утилізація та перероблення (18,3 %) побутових відходів; запровадження штрафних санкцій за недотримання екологічних норм і вимог (12,8 %); підвищення рівня екологічної культури й освіченості населення (5,2 %). З-поміж найменш згадуваних відповідей були й такі, як проведення толоки й інших екологічних акцій (4,1 %), збільшення кількості урн для сміття (3,4 %) і двірників (2,1 %), поширення соціальної реклами (1,8 %) і надання додаткових фінансових коштів на прибирання й озеленення (1,6 %).

Таким чином, дослідження показало, що проблеми, пов'язані з екологічними аспектами життєдіяльності людини, справді існують. Згідно з проведеним опитуванням, екологічна ситуація в Львівському регіоні студентами визнана як несприятлива для життя, безпосередньо здатна впливати на здоров'я і самопочуття людей. При цьому більшість респондентів роблять цей висновок, керуючись лише особистим досвідом. Студентська молодь вбачає вихід із несприятливої екологічної ситуації у спільних зусиллях місцевої влади, свідомому ставленні до екології з боку населення та інноваційних підходах до формування і розвитку екологічної культури молодого покоління.

Висновки. Аналіз наукових праць підтверджує важливість екологічної культури як ключового чинника сталого розвитку суспільства та економіки. Розглядаючи різні аспекти екологічної культури, нами з'ясовано, що вона є визначальною для захисту та збереження довкілля, економічного процвітання, здоров'я населення і формування моральних цінностей.

Проведене дослідження підтверджує, що формування екологічної культури потребує поєднання знань, етичних цінностей, сталого споживання, відчуття відповідальності та практики, спрямованої на охорону природи через участь в екологічних проєктах і заходах. Такий комплексний підхід дозволяє суспільству адаптуватися до екологічних викликів і забезпечити збереження природних ресурсів для прийдешніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища (Стокгольм, 1972.). *Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля* / кол. авт.: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З. Львів, 2009. 203 с.

2. Інституціональні засади екологізації розвитку секторів національної економіки: монографія / Буркинський Б.В., Купінець Л.С., Андреева Н.М., Степанов В.М. та ін. ; за наук. ред. Б.В. Буркинського, Л.С. Купінець. Одеса : ППРЕД НАНУ, 2017. 564 с.

3. Курняк Л.М. Формування екологічної культури студентської молоді в умовах системних трансформацій у сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 2007. 17 с.

4. Курняк Л.М. Екологічна культура: поняття та формування. *Збірник наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2015. № 10. С. 48–51.

5. Основи соціоекології: навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Беренда, В.Д. Бондаренко та ін. Київ : Вища школа, 1995. 238 с.

6. Хилько М. І. Екологічна безпека України : навч. посіб. Київ : б.в., 2017. 266 с.

7. Хилько М.І. Екологічна культура: стан та проблеми формування : навч. посіб. Київ : Товариство "Знання" України, 1999. 35 с.

8. Юрченко Л.І. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки : монографія. Київ : ПАРАПАН, 2008. 296 с.

9. Юрченко Л.І. Екологічна культура як системотворчий чинник екологічної безпеки : автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.04. Харків, 2009. 31 с.

10. Goldsmith E., Allen R. A Blueprint for survival, Penguin Books Ltd, 1973. 144 p.

11. Meadows D., Randers J., Meadows D. Limits to Growth: The 30-Year Update, Chelsea Green Publishing Illustrated edition, 2004. 338 p.

12. Mishan E. The Costs of Economic Growth, Staples 1 ed., 1967. 212 p.

13. Rogall H. Grundlagen einer nachhaltigen Wirtschaftslehre, Volkswirtschaftslehre für die Studierenden des 21. Jahrhunderts, 2. überarbeitete Auflage. Marburg : Metropolis-Verlag, 2015. 692 p. URL: <https://www.gbv.de/dms/zbw/837172764>.

14. Ward B. Only One Earth: The Care and Maintenance of a Small Planet, W.W. Norton & Company, 1973. 256 p.

REFERENCES

1. Deklaratsiia Konferentsii Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z problem navkolyshnoho seredovyscha [Declaration of the United Nations Conference on the Environment]. (Stockholm, 1972.). *Directory of current international agreements of Ukraine in the field of environmental protection*. (Eds.). Andrushevych A., Andrushevych N., Kozak Z. Lviv, 2009. 203 p. [in Ukrainian].

2. Instytutsionalni zasady ekolohizatsii rozvytku sektoriv natsionalnoi ekonomiky [Institutional framework for greening the development of national economic sectors]. *Monograph*. Burkynskiy B.V., Kupinets L.Ie., Andrieieva N.M., Stepanov V.M., et al; (Eds.). B.V. Burkynskiy, L.Ie. Kupinets. Odessa, 2017. 564 p. [in Ukrainian].

3. Kurniak, L.M. (2007). Formuvannia ekolohichnoi kultury studentskoi molodi v umovakh systemnykh transformatsii u suchasni Ukraini [Formation of Ecological Culture of Student Youth in the Context of Systemic Transformations in Modern Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 2007. 17 p. [in Ukrainian].

**ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
МОЛОДШИМИ ІНСПЕКТОРАМИ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ**

4. Kurniak, L.M. (2015). Ekolohichna kultura: poniattia ta formuvannia [Environmental culture: concept and formation]. *Collection of sciences. Proceedings of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University "Ukraine"*. No. 10. pp. 48–51. [in Ukrainian].
5. Bachynskyi, H.O., Berenda, N.V. & Bondarenko, V.D. et al. (1995). *Osnovy sotsioekolohii* [Basics of socioecology]. *Tutorial*. Kyiv, 238 p. [in Ukrainian].
6. Khylyk, M.I. (2017). Ekolohichna bezpeka Ukrainy [Environmental security of Ukraine]. *Tutorial*. Kyiv, 266 p. [in Ukrainian].
7. Khylyk, M.I. (1999). Ekolohichna kultura: stan ta problemy formuvannia [Ecological culture: state and problems of formation]. *Tutorial*. Kyiv, 35 p. [in Ukrainian].
8. Yurchenko, L.I. (2008). Ekolohichna kultura v konteksti ekolohichnoi bezpeky [Environmental culture in the context of environmental safety]. *Monograph*. Kyiv, 296 p. [in Ukrainian].
9. Yurchenko, L.I. (2009). Ekolohichna kultura yak systemotvorchyi chynnyk ekolohichnoi bezpeky [Environmental culture as a systemic factor of environmental safety]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkiv, 31 p. [in Ukrainian].
10. Goldsmith, E. & Allen, R. (1973). *A Blueprint for survival*, Penguin Books Ltd, 144 p. [in English].
11. Meadows, D., Randers, J. & Meadows, D. (2004). *Limits to Growth: The 30-Year Update*, Chelsea Green Publishing Illustrated edition, 338 p. [in English].
12. Mishan, E. (1967). *The Costs of Economic Growth*, Staples 1 ed., 212 p. [in English].
13. Rogall, H. (2015). *Foundations of Modern Economic Theory, Economic Theory for 21st Century Students*, 2nd Edition, supplemented and revised [Grundlagen einer nachhaltigen Wirtschaftslehre, Volkswirtschaftslehre für die Studierenden des 21. Jahrhunderts, 2. überarbeitete Auflage]. Marburg: Metropolis-Verlag, 692 p. Available at: <https://www.gbv.de/dms/zbw/837172764.pdf>. [in German].
14. Ward, B. (1973). *Only One Earth: The Care and Maintenance of a Small Planet*, W.W. Norton & Company, 256 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2024

УДК 355.23;339.19

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301946>

Микола Наголюк, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)” Тернопільського національного педагогічного університету

**ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ
САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МОЛОДШИМИ ІНСПЕКТОРАМИ
ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ**

Розглянуто особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій для самостійного вивчення англійської мови молодшими інспекторами прикордонної служби у відомчих закладах освіти Державної прикордонної служби України. Встановлено, що в сучасних умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, в систему професійної підготовки персоналу українського прикордонного відомства активно впроваджуються інформаційно-комунікаційні технології та комп'ютерні тренажери для підвищення професійної компетентності фахівців з охорони кордону різних спеціальностей на базі відомчої системи дистанційного навчання та освітніх вебплатформ. Зазначено, що застосування освітніх ІКТ в процесі вивчення англійської мови уможливорює змінити роль викладача на організатора самостійної роботи слухачів, фасилітатора, тьютора тощо. Схарактеризовано сучасні електронні засоби самостійного вивчення англійської мови: комп'ютерні тренажери, електронні навчальні курси, додатки для вивчення лексичного матеріалу та проведення онлайн-опитувань.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; компетентність; молодші інспектори прикордонної служби; професійна підготовка; відомчі заклади освіти.

Рис. 5. Літ. 12.

Mykola Naholiuk, Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education, Specialty 015 “Vocational Education (by specializations)” Ternopil National Pedagogical University

**APPLICATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES FOR THE
INDEPENDENT STUDY OF ENGLISH BY JUNIOR INSPECTORS OF THE BORDER GUARD
SERVICE**

The article highlights the peculiarities of the use of information and communication technologies for independent learning of the English language by junior inspectors of the border guard service in departmental educational institutions of the State Border Guard Service of Ukraine. It has been established that in the modern conditions of the full-scale invasion of russia into Ukraine, information and communication technologies and computer simulators are actively being introduced